

PANDEMIA DE COVID-19: ROL DIDACTIC ȘI PERSPECTIVE TEOLOGICE

Drd. Ovidiu CARȚIȘ

*Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad, România; Școala doctorală interdisciplinară. Domeniul: Teologie. Programul de doctorat: Teologie evanghelică
ovi_cartis@yahoo.com*

ABSTRACT: The Covid-19 Pandemic. Didactic Role and Theological Perspectives.

An historical-theological approach of the Covid-19 pandemic. In the last 75 years the world has not faced a threat bigger than Covid-19 pandemic in 2019-2020. With over 2 million deaths and many secheles the covid had a didactic impact for the humanity. Restoring the identity and moral compass, the priorities of life, the love for family, church and humankind with a planetarium spirituality approach.

Keywords: *pandemic, Covid-19, crisis, health crisis, global crisis, theological approach, digitalisation in pandemic, human rights, suffering, social-media, planetarium spirituality, theological perspectives on Covid-19, didactic pandemic.*

Introducere. Pandemia de Covid-19, scurt istoric

Pandemia de Covid-19 a arătat lumii cea mai cuprinzătoare criză din ultimii 75 de ani¹. Organizația mondială pentru sănătate (WHO) avertizase că pericolul care îl prezintă virusul la nivel global la vremea aceea era chiar mai mare decât terorismul. Profesorul Gabriel Leung, cel care a condus lupta împotriva virusului Sars (sistem respirator afectat acut și sever), credea că 60 de procente din populația lumii ar putea ajunge să fie infectată cu covid și că pâna la 45 de milioane ar putea muri.

Pandemia de coronavirus este o boală cauzată de transmiterea sindromului respirator sever și acut (SARS-CoV-2). Aceasta a ridicat probleme semnificative la nivel Mondial. A cauzat rupturi economice și sociale și

1 Bruce Baron (ed.), *WEA at inter-faith Summit on Religious Freedom*, WEA Theological News, vol. 49, nr. 2, aprilie 2020, p. 2.

a devastat viața umană cu zeci de milioane de oameni infectați, 2 milioane de morți și bilioane de pierderi monetare (World Health Organization, 2020).²

1.1. Wuhan, China. Punctul 0 al pandemiei

În decembrie 2019, Dr. Li Wenliang de la centrul medical din Wuhan a alertat lumea cu privire la apariția unui nou virus, deși autoritățile chineze au avertizat-o să nu răspândească așa-zisele „vești false”. În 7 februarie a fost răpusă tocmai de acest virus letal. Moartea sa a cauzat multă durere și a stârnit un val de controverse și neîncredere a populației față de guvernare³.

Unii consideră că nu doar guvernul de la Beijing este responsabil de mușmalizare, ci chiar și guvernul Statelor Unite și cel al Marii Britanii se fac vinovate prin ignoranță, aroganță, prin complacere, prin frica de a nu părea stupizi. Viața lui Li Wenliang sau mai bine zis moartea sa, ne aduce aminte, în cel mai critic mod, despre nevoia de a spune adevărul în fața puterii⁴.

1.2. Evoluția pandemiei

În cadrul unui raport al Centrului chinez pentru Controlul și Prevenirea Bolilor din 11 februarie 2020, este indicată cea mai mare infectare cu covid-19 pe teritoriul Chinei cu epicentrul la Wuhan (63%): 72314 cazuri de infectare cu covid din care 44672 sunt cazuri confirmate (62%) pe un spectru de vârstă între 30-79 ani (87%), cu un procent de 2.3% mortalitate (1023 din 44672) din care 49% din cazurile critice au decedat din cauza unor afecțiuni preexistente cum sunt cancerul 5.6%, tensiune arterială, afecțiuni ale inimii, diabet, boli respiratorice cronice și hipertensiune⁵.

2 Rhea Marie B. Mula, Arpilleda, Alcher J., Vince Andy Lira M. Alcalá, Deusus B. Cactutan, James L. Compe, Zith Althea R. Piodo, Charisma B. Yap, "Students' Theological and Ethical Perceptions on Viral Vector Covid-19", *European Journal of Humanities and Educational Advancements (EJHEA)*, vol. 3, nr. 2, februarie 2022, pp. 36-42.

3 Dylan Howard, Dominic Utton, *Covid-19: The Greatest Cover-up in History-From Wuhan to the White House*, Skyhorse Publishing, 2020, p. 14.

4 *Ibidem*, p. 15.

5 Zunyou Wu, Jennifer M. McGoogan, *Characteristics of and Important Lessons from the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak in China: Summary of a Report of 72 314 Cases from the Chinese Center for Disease Control and Prevention*, American Medical Association, 24 februarie 2020, pp. 1239-1242.

În iunie 2020, la doar 6 luni de la începutul pandemiei, 8,5 milioane au ajuns să fie infectați și aproape jumătate de milion au murit⁶, iar în 4 august 2020, WHO a declarat infectarea a peste 18 milioane de persoane, 691.000 morți, afectând 212 țări și teritorii⁷.

Ascensiunea rapidă a ratei de infectare a creat frică și panică, iar atenția publică a fost distribuită spre cadrele medicale, spre experții în domeniu și spre autorități. În timpul acestei crize mondiale asistentele, doctorii și personalul medical de peste tot indiferent de gradul de afectare au fost soldații noștri nevăzuți contra unui inamic invizibil într-o lume pe care nimeni nu ar fi vrut să o vadă așa panicată și închisă sub restricții menite să ne salveze viața⁸. Conform unei cercetări din urmă cu mai bine de jumătate de secol (1966), care ridică nevoia de intruire religioasă pentru cadrele medicale, se demonstrează că aceasta îmbunătățește îngrijirea pacienților și ajută cadrele medicale în plan personal.⁹ Poate mai mult ca oricând mai ales la ATI, știința și credința și-au dat mâna ca să salveze cât mai mulți și să facă trecerea din neființă una umană.

1.3. Drepturile omului în timpul pandemiei

Drepturile omului cu privire la libertatea de conștiință sunt potrivit unui studiu din 2020 încălcate în peste 90% din țările lumii.¹⁰ Însă ideea unor drepturi ale omului într-un context global, ca dimensiune a libertății, se poate formula dacă ținem cont de următoarele aspecte: colectivismul cosmo-ontologic dintre care conceptul de „Mama-natură” și „Anatman”, drepturile omului și binele suprem dintre care integritatea biopolitică, armonia socială, moralitatea publică și securitatea.¹¹

Pe plan local sau national putem avea o anumită libertate și o anumită cenzură. La nivel mondial, în deosebi în timpul pandemiei, urmărirea

6 Dylan Howard, *et. al. cit.*, p. 14.

7 Murat Yıldırım & Fatma Solmaz, *COVID-19 burnout, COVID-19 stress and resilience: Initial psychometric properties of COVID-19 Burnout Scale*, *Death Studies*, vol. 46, 16 martie 2022, pp. 524-532.

8 Dylan Howard, *et. al. cit.*, p. 9.

9 Milton O. Kepler, „The Importance of Religion in Medical Education”, *Journal of Religion and Health*, Springer, vol. 7, nr. 4, 1968, pp. 358-367

10 Dragoș Mușat, „Originea naturii umane - Fundament pentru drepturile omului”, *Jurnalul Libertății de conștiință*, vol. 9, nr. 1, 2021, p. 31.

11 M.-L. Frick, *The Idea of Human Rights in Global Contexts: The Liberty Dimension, Human Rights and Relative Universalism*, Springer International Publishing, 2019, pp. 233-269.

binelui comun și stoparea crizei au făcut ca anumite drepturi să fie încălcate, dar consider că în situații de criză trebuie să ne gândim mult mai mult la un bine comun, poate chiar binele suprem pentru a putea trece cu bine. Unii spun despre China, țara de unde a pornit pandemia că întâlnim multă cenzură, ignoranță și chiar minciuni¹². Guvernul de la Beijing a încercat, pe cât posibil, să minimalizeze impactul negativ asupra imaginii sale, datorită faptului că această criză a început în curtea proprie și datorită faptului că pandemia a dus întreaga lume într-o situație limită.

1.4. Puncte forte ale umanității în pandemie.

Soluții. Oportunități. Digitalizare

Coronavirusul, fără a fi minimalizat, aduce pe lângă criza pe care o generează, un context nou și noi oportunități.¹³ Oferă oportunitatea moderatorilor lumii de a reduce nesiguranța și frica și poate inocula idei cum să se „îndrepte curba” și să reducă taxa morții¹⁴. Prețul plătit de cei care au fost răpuși cerea o schimbare în mentalitatea generală a oamenilor, o înnoire a identității noastre ca ființe umane capabile de compasiune și restabilirea valorilor și moralității. Sacrificiul lor a cerut o revoluție a gândirii și reumanizarea societății. A cerut lumii unitate, compasiune, vigilență și respect față de semenii.

Personalitățile afectate de Covid printre care moștenitorul la tronul Marii Britanii, un prim-ministru, un mare cancelar de stat, un superstar NBA, liderii aleși și prezentatorii Tv care au ales să vorbească deschis despre starea lor de sănătate. Prin aceasta au ajutat la identificarea acestui virus, prin updatarea de noutăți despre condiția lor pe rețelele de socializare și prin oferirea de interviuri despre simptomele pe care le aveau în acel moment¹⁵. Acest pas făcut în față a răspândit speranță și a dat puțină încredere că umanitatea va trece și peste această mare tribulație.

“Folosirea social-media s-a dovedit ca fiind o realizare considerabilă pentru adaptarea și improvizarea legată de sănătatea publică și consecințele medicale ale dezastrelor. Aceste unelte sunt în mod special valoroase pen-

12 Dylan Howard, *et. al., cit.*, p. 13.

13 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Spiritual lessons observed through the Coronavirus Crisis”, *Dialogo. Issue of Modern Man*, 2020, vol.6, no.2, pp. 71-82.

14 Peter L. Bonate, “COVID-19: Opportunity Arises from a World Health Crisis”, *Journal of Pharmacokinetics and Pharmacodynamics*, vol. 47, 26 martie 2020, pp. 119-120.

15 Dylan Howard, *et. al., cit.*, p. 13.

tru salvarea de vieți în timpul fazei de impact a unui dezastru și în mod special imediat după aceasta, unde capacitatea de a gestiona dezastrul natural este imposibilă rămâne nevoia de fuziune dintre social-media și programele instituționale existente pentru informarea și gestionarea dezastrului” (Keim and Noji, 2011).¹⁶

Digitalizarea școlilor teologice a fost o metodă prin care educarea a putut continua în condiții acceptabile.¹⁷ Covid-19 a accelerat câteva aspecte cheie ale schimbării modului dezvoltării conceptului de lider și al educației teologice în lume, în special încredințând școlilor biblice, seminariilor și institutelor de instruire sarcina de a intra mai mult în lumea digitală.¹⁸

2. Probleme în domeniul sănătății înainte de COVID-19

2.1. Criza în domeniul farmaceutic

Medicamentele ar trebui să fie un ajutor în tratarea bolilor, însă au devenit tot mai mult și tot mai cert, un drog, o dependență. Originea cuvântului eng. *Drug* (medicament) vine din olandezul/germana de jos „droog” cel mai probabil pentru că aceste substanțe erau substanța obținută din plante uscate. Medicamentele au rolul de a modifica procesele chimice din organism cu scopul de a vindeca o boală, sau de a reduce un simptom, sau pentru îmbunătățirea unei abilități sau schimbarea stării mentale a cuiva¹⁹.

16 George D. Haddow and Kim S. Haddow, *Communicating During a Public Health Crisis. COVID-19 Collection Disaster Communications in a Changing Media World* (2 ed.), 2014, pp. 195-209.

17 Ioan-Gheorghe Rotaru, “The use of digital information sources to composition and teaching the course of history and philosophy of religions in the ‘Timotheus’ Brethren Theological Institute of Bucharest, Romania”, în volumul *Religions, laïcités et sociétés au tournant des humanités numériques*, Stefan Bratosin, Mihaela Alexandra Tudor (coord.), Les Arsc, France, Editions IARSIC et ESSACHESS, 2016, pp. 326-334.

18 Joseph W. Handley, Jr., *Digi-Learning: Accelerating Theological Training and Leader Development during COVID-19 – A Leadership Laboratory*, *Global Missiology*, vol. 18, nr. 2, aprilie 2021, pp. 1-7.

19 Ibis Sánchez-Serrano, *A Brief Commercial History of the Biopharmaceutical Industry up to the Year 2000*,

The World’s Health Care Crisis, Elsevier, 2011, pp. 47-70. Este interesant și amuzant că în spaniolă cuvântul droga (medicament) provine din cuvântul hispanico-arabic „hatrúka”, care literalmente înseamnă „șarlatanerie” (șarlatanism-înșelăciune).

Problema rezistenței la antibiotic a ajuns una globală și este, nu doar o amenințare majoră a sănătății publice, ci poate cea mai mare. Sir Alexander Flemming, cunoscut pentru descoperirea penicilinei, a avut o contribuție remarcabilă în combaterea bacteriilor, mai ales pentru țările lumii a treia. El însă a avertizat că în timp bacteriile vor dezvolta rezistență și nu vor mai putea fi la fel de ușor de combătut.

Principali factori care au dus la această criză sunt programele educaționale sărăcicioase cu privire la sănătate și igienă, prescrierile nepotrivite adăugate la prescrierile suprapuse în setările clinice și lipsa instrumentelor potrivite de diagnosticare în laboratoare pentru a controla apariția antibioticelor în detrimentul medicamentelor folosite în general în comunitate. De altfel Statele Unite are cel mai prost sistem de sănătate din lumea industrializată²⁰.

2.2. Criza economică mondială a sănătății

Criza financiară în sistemul sănătății este provocată de lipsa accesului omului de rând la medicamente și servicii medicale de calitate, pe lângă îmbătrânirea populației care face sursa generală de venit, pensia, insuficiență pentru a întreține sănătatea pentru o societate care promite o viață mai lungă, însă nu neaparat mai împlinitoare, sănătoasă și fericită²¹.

2.3. Criza bolilor cardiovasculare

O altă problemă de fond a sănătății mondiale sunt bolile cardiovasculare, care ocupă locul fruntaș în întreaga lume²². Cele mai afectate regiuni sunt Europa de est, Asia, sudul Africii și America de sud. În 2007-2008, China s-a confruntat cu riscul unei epidemii de boli cardiovasculare²³.

Țara noastră ocupă locul nr. 1 în Europa cu un procent de 57 % ca și cauză a mortalității naționale. 109 decese la 100.000 de locuitori, practic

20 Aceasta a fost recunoscută public de către Secretarul de stat al Sănătății și Serviciilor Umane, Kathlenn Sebelius într-un interviu pentru Wall Street Journal publicat în 23 noiembrie 2019, disponibil la <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704204304574544063891042666.html>.

21 Ibis Sánchez-Serrano, *The World's Health Care Crisis: The United States' Leadership*, Elsevier, 2011, pp. 3-28.

22 Bolile cardiovasculare la romani disponibil la <https://www.reginamaria.ro/articole-medicale/bolile-cardiovasculare-la-romani>.

23 Tommy L. S. Visscher, *Public Health Crisis in China is about to Accelerate the Public Health Crisis in our World's Population*, European Heart Journal, vol. 33, 2012, pp. 157-159.

la fiecare 30 de secunde moare un român de infarct²⁴. Vestea bună este că în țara noastră s-au făcut demersuri considerabile în ultimii 15 ani pentru conștientizarea populației și prevenția bolilor cardiovasculare conform celui mai recent studiu (2019) realizat de Institutul Național de Sănătate Publică (INSP)²⁵.

2.4. Sistemul umanitar internațional

Sistemul umanitar internațional a întâmpinat provocări fără precedent în 2017-2018 cu un număr semnificativ de persoane mutate forțat din cauza unor dezastre naturale și din cauza escaladării conflictelor din Myanmar, în Bangladesh²⁶. Condițiile mediului înconjurător precare și densitatea exagerată a populației împreună cu lipsa unor servicii medicale preexistente, au lăsat comunitatea Rohingya vulnerabilă la bolile contagioase și la focare, astfel că Organizația Mondială a Sănătății (WHO) în parteneriat cu Ministerul de Sănătate și Bunăstare a Familiei din Bangladesh (MoHFW) au implementat un sistem de avertizare timpurie, alertă și răspuns (EWARS). Acesta era menit să supravegheze prin aparatură conectată la internet focarele de infecție și să analizeze riscurile unei pandemii. EWARS este un exemplu de succes de tehnologie inovatoare în ajutorul răspunsului umanitar mondial cu un impact pozitiv pentru cei care îl folosesc și pentru comunitățile afectate de crize²⁷.

2.5. Copiii vulnerabili din țările sărace

Voluntarii din centrele umanitare și-au arătat îngrijorarea în special pentru copiii pe care îi îngrijeau în perioada de dinainte de Covid. Restricționarea mișcării pentru minimalizarea efectelor coronavirusului a lăsat

24 România ocupă locul 1 în Europa având cauza majoră a mortalității cauzate de bolile cardiovasculare, disponibil la <https://centrumgym.ro/romania-ocupa-locul-1-in-europa-ca-mortalitate-a-populatiei-din-cauza-bolilor-cardiovasculare/>.

25 Analiză de situație: Ziua Internațională a hipertensiunii arteriale 17 mai 2019, disponibil la <https://insp.gov.ro/centrul-national-de-evaluare-si-promovare-a-starii-de-sanatate-cnepss/starea-de-sanatate/boli-netransmisibile/boli-cardiovasculare/#>.

26 Basel Karo, Christopher Haskew, Ali S. Khan, Jonathan A. Polonsky, Md Khadimul Anam Mazhar, Nilesh Buddha, *World Health Organization Early Warning: Alert and Response System in the Rohingya Crisis, Bangladesh, 2017–2018*, *Emerging Infectious Diseases*, vol. 24, nr. 11, noiembrie 2018, p. 2074.

27 Basel Karo et. al., cit., p. 2076.

vulnerabilitate pentru cei care aveau nevoie de dragoste, de alimente, de haine.²⁸

2.6. *Refugiații din zonele de conflict*

Nu mai puțin de 68.5 milioane de oameni au fost nevoiți să-și părăsească locuința din cauza foametei, războaielor, opresiunii sau violențelor în perioada anterioară Covid-19. Starea mentală a acestor imigranți este afectată în principiu de cinci factori: 1) limba și dificultatea de a ajunge la informații, 2) diferențele socio-culturale dintre refugiați și țările gazdă, 3) supraaglomerarea taberelor de refugiați și lipsa intimității în contactele umane, 4) numărul mare de refugiați care prezintă provocări pentru serviciile medicale locale, în special cele pentru sănătatea mentală și 5) închiderea serviciilor guvernamentale și o scădere considerabilă a numărului de voluntari²⁹.

3. Crize în interiorul crizei de Covid-19

În timpul pandemiei de Covid, omenirea s-a confruntat cu un inamic invizibil care semăna teamă, nesiguranță, groază și moarte. Astfel atenția publică generală era asupra acestui inamic. Dar, în același timp, pe nevăzute, criza de Covid, datorită închiderii granițelor și restricționarea mobilității, a generat și alte crize.

3.1. *Criza pe piața muncii. Muncitorii migranți* (peste 150 milioane la nivel mondial)³⁰

Din pricina restricțiilor și a limitării de mișcare impuse în fiecare țară în timpul pandemiei, muncitorii migranți au avut cel mai mult de suferit. Mulți dintre ei au fost nevoiți să se reprofileze, să caute ajutor local,

28 Priya S. L., "Reflections on COVID-19. Love in the Times of Corona: A Theological Reflection on the Lives of Street Children in India", *New Life Theological Journal*, vol.10, nr. 1-2, ian-dec. 2020, pp.161-167.

29 Jucier Gonçalves Júnior, Jair Paulino de Sales, Marcial Moreno Moreira, Woneska Rodrigues Pinheiro, Carlos Kennedy Tavares Lima, Modesto Leite Rolim Neto, *A Crisis within the Crisis: The Mental Health Situation of Refugees in the World During the 2019 Coronavirus (2019-nCoV) Outbreak*, *Psychiatry Research*, vol. 288, 15 aprilie 2020.

30 Andrian Liem, Cheng Wang, Yosa Wariyanti, Carl A. Latkin, Brian J Hall, *The Neglected Health of International Migrant Workers in the COVID-19 Epidemic*, *Lancet Psychiatry*, 18 Februarie, 2020.

să schimbe locul de muncă sau să lucreze de la distanță folosind mediul online. Digitalizarea muncii și crearea noilor posibilități de muncă însă a adus beneficii pe termen scurt și lung.

3.2. Suprasolicitarea sistemului de sănătate. Neglijarea sau tratarea dificilă a altor boli

Criza mondială de sănătate recentă cauzată de pandemia de Covid-19 a avut ca efect neglijarea altor boli care erau și ele la fel de importante. Putem spune că sistemul medical la nivel mondial a fost greu încercat, astfel unele boli au fost tratate cu un mai mic interes sau pur și simplu nu au putut fi tratate corespunzător în timpul pandemiei de Covid din lipsă de resurse medicale.

3.2.1. Talasemia și bolile cardiovasculare

În timpul pandemiei de Covid-19, zona de sud a Asiei s-a confruntat, din cauza unei acute micșorări ale bancurilor de sânge, cu o pandemie neobservată de talasemie având un activ de peste 200.000 de pacienți (între 45-70 milioane purtători) numai în India³¹. Talasemia este o afecțiune a sângelui transmisă pe cale genetică în care organismul nu produce suficientă (sau deloc) proteină numită hemoglobină, componentă importantă a globulelor roșii³².

3.3.2. Criza sănătății mentale în perioada Covid și post-Covid

Durerile de cap nu pot fi trecute cu vederea. Au fost semnalate un procent de aproape 50% din persoanele infectate cu virusul Sars-Cov 19 ca având dureri de cap moderate până la severe în timpul bolii, dar și după pe o perioadă de până la 3 luni conform unui studiu realizat în Mexico City pe 400 de persoane.³³

În Tunisia au fost raportate o serie de anomalii neurologice din cauza Covid-19.³⁴ Unii au mers până acolo că acest virus a lăsat sechele hema-

31 Mohammad Sorowar Hossain, Enayetur Raheem și Mahbulul H. Siddiquee, *The Forgotten People with Thalassaemia in the Time of COVID-19*, în *Orphanet Journal of Rare Diseases*, vol. 15, 2020.

32 Dictionar de afectiuni, simptome, investigatii si tratamente, disponibil la <https://www.reginamaria.ro/utile/dictionar-de-afectiuni/talasemia>

33 Raul Anwar Garcia Santos, Monica Rodriguez Rodriguez și Raul Rodriguez Cruces, *Headache during COVID-19 and post COVID-19 Headache*, *Journal of the Neurological Sciences*, vol. 429, octombrie 2021, p. 99.

34 *Ibidem*, p. 99.

tologice și psihiatrice permanente numind-o „boala persistentă Covid-19” sau „sindromul Covid-19”³⁵.

Persoanele carantinate în timpul pandemiei au avut semnalat probleme psihologice cauzate de frică, stres și frustrare. În mass-media și pe toate canalele de informare a fost accentuată nevoia atât a celor carantinați, dar și a celorlalți, de a păstra o sănătate fizică și mentală cât mai bună. A fost întocmit un program de monitorizare a stresului și a suprasolicitării care poate fi folosit pe viitor și în timpul altor crize mondiale.³⁶

3.3. Controversele teologice și religioase. Îngrădirea libertății

3.3.1 Factori care au generat controverse religioase

Pandemia de Covid-19 a generat și o serie de controverse religioase datorită a cel puțin patru factori³⁷:

3.3.1.1. Restricțiile

Restricțiile impuse de stat și reacțiile organizațiilor religioase. Răspunsul teologico-etic a fost ca toate religiile să se concentreze pe salvarea de vieți și pe înfrângerea morții.

3.3.1.2. Relația sensibilă stat-Biserică

Pandemia a arătat relația sensibilă dintre stat și religii și arată împărțirea diferită a puterii în diferite țări. Răspunsul la această problemă a fost chemarea la parteneriat dintre stat și religii în fiecare teritoriu.

3.3.1.3. Relația dintre știință și religie

Relația dintre știință și religie este testată în timpul pandemiei. Pentru că există o împărțire între credincioșii care aderă la rezultate științifice și cei care le refuză. Răspunsul la această problemă a fost că știința și religia se completează și nu sunt contradictorii.

3.3.1.4. Teoriile conspirației

Pandemiile sunt însoțite, din cauza nesiguranței, de multe teorii ale conspirației care susțin că știu cine e vinovatul, cine este țapul ispășitor și

35 Victor A. Voicu, “Post-COVID-19 Sequelae or Persistent COVID-19 Disease”, *Journal of Hypertension Research*, 26 August, 2021, pp. 84-88.

36 Murat Yıldırım, *et. al., cit.*, p. 7.

37 Christoph Stueckelberger și Cosmin-Tudor Ciocan, “Religious Controversies in COVID-19. Restrictions, State, Science, Conspiracies: Four Topics with Theological-Ethical Responses”, *Dialogo Journal*, vol. 4, iunie 2020, pp.168 – 185.

cine trebuie pedepsit. Răspunsul teologico-etic este să spunem nu conspirațiilor și să ne asumăm responsabilitatea de a salva vieți.

4. Perspective teologice asupra pandemiei. O perspectivă creștină

4.1. Rolul didactic al pandemiei

4.1.1. Exemplul lui Cristos

O întrebare la care merită să ne oprim este: „Unde este Dumnezeu în mijlocul suferinței?” Paradigma discipolului din Marcu 9:36-37, unde primirea unui copil de Cristos arată că modul prin care cineva poate fi cel mai mare este prin a primi pe cel mai slab sau prin a fi slujitorul tuturor. El a suferit pentru greșelile noastre ca noi acum să avem încredere că suferința poate fi învinsă, poate fi răbdată. Dacă El a suferit și a biruit și noi putem fi învingători asupra suferinței.

Mothy Varkey însuma succinct: „pentru comunitățile de credință creștine, crucea și învierea lui Isus Cristos sunt lentilele istorico-critice prin care pot vedea și valorifica segvențele apocaliptice ale istoriei asemenea Covid-19.”³⁸

Întreaga omenire a suferit în timpul pandemiei, de aceea creștinilor de pretutindeni li se face invitația de a simți cu cel slab sau în nevoie pentru ca Împărăția lui Dumnezeu să-și facă loc în această lume suferindă.³⁹ Cartea sacră a creștinilor, Biblia, indică în raport cu pandemia spre moartea lui Isus Cristos, separat și El de familie și discipoli, ajuns în mormânt, unde face rugăciuni pentru cei ce sunt în suferință.⁴⁰

Exemplul lui Cristos este că El Însuși suferă pentru ceilalți, asemeni celor care erau în linia întâi de luptă împotriva coronavirusului, a celor care au văzut multă moarte și luptau cu deznădejdea și pentru cei ce au răbdat separarea și restricțiile și lipsurile pentru binele aproapelui său. Exemplul Său inspiră încredere și credință că inamicul poate fi în-

38 *Ibidem*, p. 111, pentru mai multe vezi lucrarea lui Mothy Varkey, *Church and Diakonia in the Age of Covid-19*, ISPCK/CWM, 2020, p. 129.

39 David Kristanto, *A Theological Reflection on Covid-19: Suffering Christ and the Paradigm of Discipleship in Mark 9:36-37*, *Theologia in Loco*, vol. 2, nr. 2, April 2020, pp. 127-140.

40 Jianhui Xiong, Nazila Isgandarova și Amy Elizabeth Panton, *COVID-19 Demands Theological Reflection: Buddhist, Muslim, and Christian Perspectives on the Present Pandemic*, *De Gruyter*, vol. 24, aprilie 2020, pp. 5–28.

frânt, cel mai de temut, moartea. Unii au învins moartea prin credință și trăiesc și azi, iar unii au învins moartea acceptând-o. Si unii și alții sunt eroi.

4.1.2. Mărturia creștină

Pandemia de Covid-19 a luat prin surprindere întreaga lume schimbând perspectiva prin care vedem nu doar lumea și Biserica, dar ceea ce este mai important pentru noi fiecare, familia. În perioada pandemiei am învățat să îi prețuim mai mult pe cei de lângă noi, familia, prietenii, Biserica. Am învățat să fim mai uniți pentru că luptam la egalitate de forțe și cel sărac și cel bogat împotriva unui dușman care se putea arăta nemilos.

Pandemia a fost un mod prin care credincioșii să arate lumii dragostea lui Dumnezeu. Supunerea față de autorități, ajutorarea aproapelui, dragostea față de familie și semenii în orice mod era necesar, creștinul putea lăsa o impresie bună într-o lume speriată, disperată și îngrozită. Creștinii au putut vesti Evanghelia care este vestea bună a împăcării cu Dumnezeu, datorită efemerității vieții. Mai mult ca oricând creștinii s-au rugat pentru o lume pierdută, pentru cei dragi în spitale și sub aparate, pentru oricine era în suferință. Creștinii au avut ocazia să împartă alimente, să ajute pe cei bătrâni, pe cei vulnerabili, pe cei slabi.

Alte lecții învățate în timpul panicii cauzate de pandemie sunt: valoarea egală a vieții umane, putem încetini și să ne purtăm mai bine cu natura, să învățăm să stăm în casă, să avem o spiritualitate care face sens nu doar între pereții bisericii, ci o spiritualitate planetară.⁴¹

Un mod de a ieși din criza mondială de Covid a fost cunoașterea, chiar dacă erau pe atunci încă multe lucruri necunoscute despre virus. Însă mai important este că din aceasta am învățat o lecție valoroasă cu toții. Să fim respectuoși cu toți din jur, să ne purtăm cu blândețe și cu bunătate și să comunicăm maim ult (video, audio) pentru că să fim mai puternici, mai empatici, mai uniți.⁴²

41 Josfin Raj S. B., *Christian Theological Talk in the Midst of Covid-19 Pandemic: A Call for Planetarian Spirituality*, New Life Theological Journal, vol. 10, nr. 1,2, ian-dec. 2020, pp. 167-172.

42 Claudia Schafer (ed.), *During a world health crisis: A personal view*, EClinicalMedicine, vol. 20, 2 aprilie 2020.

Credința comunităților creștine a fost supusă unui interogatoriu în timpul pandemiei. Teologia a trebuit să răspundă cu adevărat dinamic la această criză fără să piardă dedicarea față de Cuvântul lui Dumnezeu.⁴³

4.2. Alte perspective despre pandemie⁴⁴:

4.2.1. Pandemia ca pedeapsă de la Dumnezeu

4.2.2. Pandemia ca semn al vremurilor din urmă

4.2.3. Pandemia ca unealtă a lui Anticrist

Concluzii

Pandemia de Covid-19 a fost una dintre cele mai devastatoare crize globale a sănătății din ultimii 75 de ani. A avut un impact economic major, a adus o mortalitate de 2 milioane de oameni în 2 ani de zile de frică, panică și izolare. Pandemia a venit pe fondul unor crize deja existente, cauzând altele odată cu impunerea restricțiilor pentru minimalizarea deceselor. Dar a adus o schimbare de paradigmă pentru mentalitatea generală a umanității, a deschis o ușă spre digitalizare și a readus în atenția omului spiritualitatea, omenia și dragostea față de familie, Biserică, semenii.

Pandemia de Covid-19 a avut un rol didactic pentru umanitate, un scop de reidentificare și prioritizare a valorilor, precum și a spiritualității autentice. A creat unitate, perspective noi, o întoarcere spre ființa umană, o spiritualitate planetară, un bun simț comun pentru orice ființă⁴⁵ de pe pământ.

Bibliografie

Cărți și Articole:

- BARON, Bruce (ed.), *WEA at inter-faith Summit on Religious Freedom*, WEA Theological News, vol. 49, nr. 2, aprilie 2020.
- BONATE, Peter L., "COVID-19: Opportunity Arises from a World Health Crisis", *Journal of Pharmacokinetics and Pharmacodynamics*, vol. 47, 26 martie 2020.

43 Marianmai Maisuangdibou, *Covid 19 Pandemic and Human Crisis: A Theological Response*, *Community of faith: A Theological Response to Covid-19 Pandemic*, Union Biblical Seminary Journal, vol. 15, Nr. 1, iulie 2021, pp. 101-112.

44 Jehoshaphat Calys-Tagoe, *Theological reflections on the Covid-19 Pandemic*, 9 Aprilie, 2020.

45 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Plea for Human Dignity", *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, 2016, 1, pp. 29-43.

- ✦ CALYS-TAGOE, Jehoshaphat, *Theological reflections on the Covid-19 Pandemic*, 9 Aprilie, 2020.
- ✦ FRICK, M.-L., *The Idea of Human Rights in Global Contexts: The Liberty Dimension, Human Rights and Relative Universalism*, Springer International Publishing, 2019.
- ✦ GONCAVALES JR, Jucier, et. all., *A Crisis within the Crisis: The Mental Health Situation of Refugees in the World During the 2019 Coronavirus (2019-nCoV) Outbreak*, Psychiatry Research, vol. 288, 15 aprilie 2020.
- ✦ HADDOW, George D. Haddow/HADDOW, Kim S., *Communicating During a Public Health Crisis. COVID-19 Collection Disaster Communications in a Changing Media World (2 ed.)*, 2014.
- ✦ HANDLEY, Jr., Joseph W., *Digi-Learning: Accelerating Theological Training and Leader Development during COVID-19 – A Leadership Laboratory*, Global Missiology, vol. 18, nr. 2, aprilie 2021.
- ✦ HOSSAIN, Mohammad Sorowar/RAHEEM, Enayetur/SIDDIQEE, Mahbulul H., “The Forgotten People with Thalassaemia in the Time of COVID-19”, *Orphanet Journal of Rare Diseases*, vol. 15, 2020.
- ✦ HOWARD, Dylan/UTTON, Dominic, *Covid-19: The Greatest Cover-up in History-From Wuhan to the White House*, Skyhorse Publishing, 2020.
- ✦ KARO, Basel, et.all., *World Health Organization Early Warning: Alert and Response System in the Rohingya Crisis, Bangladesh, 2017–2018*, Emerging Infectious Diseases, vol. 24, nr. 11, noiembrie 2018.
- ✦ KEPLER, Milton O., “The Importance of Religion in Medical Education”, *Journal of Religion and Health*, Springer, vol. 7, nr. 4.
- ✦ KRISTANTO, David, *A Theological Reflection on Covid-19: Suffering Christ and the Paradigm of Discipleship in Mark 9:36-37*, *Theologia in Loco*, vol. 2, nr. 2, April 2020.
- ✦ LIEM, Andrian, et.all., *The Neglected Health of International Migrant Workers in the COVID-19 Epidemic*, *Lancet Psychiatry*, 18 Februarie, 2020.
- ✦ MAISUANGDIBOU, Marianmai Maisuangdibou, “Covid 19 Pandemic and Human Crisis: A Theological Response, Community of faith: A Theological Response to Covid-19 Pandemic”, *Union Biblical Seminary Journal*, vol. 15, Nr. 1, iulie 2021.
- ✦ MULA, Rhea Marie B. et.all., “Students’ Theological and Ethical Perceptions on Viral Vector Covid-19”, *European Journal of Humanities and Educational Advancements (EJHEA)*, vol. 3, nr. 2, februarie 2022.

- MUȘAT, Dragoș, "Originea naturii umane-Fundament pentru drepturile omului", *Jurnalul Libertății de conștiință*, vol. 9, nr. 1, 2021.
- PRIYA, S. L., "Reflections on COVID-19. Love in the Times of Corona: A Theological Reflection on the Lives of Street Children in India", *New Life Theological Journal*, vol.10, nr. 1-2, ian-dec. 2020.
- RAJ, Josfin S. B., "Christian Theological Talk in the Midst of Covid-19 Pandemic: A Call for Planetarian Spirituality", *New Life Theological Journal*, vol. 10, nr. 1,2, ian-dec. 2020.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Plea for Human Dignity", *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, 2016, 1, pp. 29-43.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Spiritual lessons observed through the Coronavirus Crisis", *Dialogo. Issue of Modern Man*, 2020, vol.6, no.2, pp. 71-82.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "The use of digital information sources to composition and teaching the course of history and philosophy of religions in the 'Timotheus' Brethren Theological Institute of Bucharest, Romania", în volumul *Religions, laïcités et sociétés au tournant des humanités numériques*, Stefan Bratosin, Mihaela Alexandra Tudor (coord.), Editions IARSIC et ESSACHESS, Les Arsc, France, 2016, pp. 326-334.
- SANCHEZ-SERRANO, Ibis, *A Brief Commercial History of the Biopharmaceutical Industry up to the Year 2000*, The World's Health Care Crisis, Elsevier, 2011.
- SANCHEZ-SERRANO, Ibis, *The World's Health Care Crisis: The United States' Leadership*, Elsevier, 2011.
- SANTOS, Raul Anwar Garcia/RODRIGUEZ, Monica Rodriguez Rodriguez/CRUCES, Raul Rodriguez Cruces, "Headache during COVID-19 and post COVID-19 Headache", *Journal of the Neurological Sciences*, vol. 429, octombrie 2021.
- SCHAFFER, Claudia Schaffer (ed.), *During a world health crisis: A personal view*, *EClinicalMedicine*, vol. 20, 2 aprilie 2020.
- STUECKELBERGER, Christoph și CIOCAN, Cosmin-Tudor, "Religious Controversies in COVID-19. Restrictions, State, Science, Conspiracies: Four Topics with Theological-Ethical Responses", *Dialogo Journal*, vol. 4, iunie 2020.
- VARKEY Mothy, *Church and Diakonia in the Age of Covid-19*, ISPCK/CWM, 2020.

- VISSCHER, Tommy L. S., "Public Health Crisis in China is about to Accelerate the Public Health Crisis in our World's Population", *European Heart Journal*, vol. 33, 2012, pp. 157–159.
- VOICU, Victor A., "Post-COVID-19 Sequelae or Persistent COVID-19 Disease", *Journal of Hypertension Research*, 26 August, 2021.
- WU, Zunyou/MCGOOGAN, Jennifer M., *Characteristics of and Important Lessons from the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak in China: Summary of a Report of 72 314 Cases from the Chinese Center for Disease Control and Prevention*, American Medical Association, 24 februarie 2020.
- YILDIRIM, Murat/SOLMAZ, Fatma, *COVID-19 burnout, COVID-19 stress and resilience: Initial psychometric properties of COVID-19 Burnout Scale*, *Death Studies*, vol. 46, 16 martie 2022.
- XIONG, Jianhui/ISGANDADaROVA, Nazila și PANTON, Amy Elizabeth, *COVID-19 Demands Theological Reflection: Buddhist, Muslim, and Christian Perspectives on the Present Pandemic*, *De Gruyter*, vol. 24, aprilie 2020.

Surse Web:

- Dictionar de afectiuni, simptome, investigatii si tratamente, disponibil la <https://www.reginamaria.ro/utile/dictionar-de-afectiuni/talasemia>.
- Bolile cardiovasculare la romani disponibil la <https://www.reginamaria.ro/articole-medicale/bolile-cardiovasculare-la-romani>.
- România ocupă locul 1 în Europa având cauza majoră a mortalității cauzate de bolile cardiovasculare, disponibil la <https://centrumgym.ro/romania-ocupa-locul-1-in-europa-ca-mortalitate-a-populatiei-din-cauza-bolilor-cardiovasculare/>.
- Analiză de situație: Ziua Internațională a hipertensiunii arteriale 17 mai 2019, disponibil la <https://insp.gov.ro/centrul-national-de-evaluare-si-promovare-a-starii-de-sanatate-cnepss/starea-de-sanatate/boli-ne-transmisibile/boli-cardiovasculare/#>.
- The Wall Street Journal, <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704204304574544063891042666.html>. 23 noiembrie 2019.